

A black and white photograph of water being poured from a glass pitcher into a glass. The water is captured in mid-pour, creating a dynamic splash and ripples in the glass. The background is a plain, light-colored surface.

Josef Prokeš

**síla
křtu
v životě**

Josef Prokeš

**síla
křtu
v životě**

© Josef Prokeš, 2024

© Portál, s. r. o., Praha 2024

ISBN 978-80-262-2225-5

Úvod

Mám rád hory. Někdy, když v nich delší dobu nejsem a pak se k nim blížím, mi stačí spatřit jejich první siluety rýsující se v zapadajícím slunci a mám nezaměnitelný pocit, že se ve mně děje cosi zvláštního. Směs nadšení, vzrušení a zároveň klidu a pokoje. V horách se taky moc rád modlím. Zvykl jsem si k různým výstupům, traverzům i sestupům přidávat v duchu všechno, čím právě žiji. Možná se právě proto tolik vetkaly do mého života. Někdy i skoro bezděky „myslím“ na své blízké a věci, které právě prožívám. Téměř spontánně to dělám v Boží přítomnosti. K jejímu vnímání mi pomáhá můj dech, k němuž nejčastěji připojuji prostě jméno Ježíš, anebo podle starobylé tradice takzvanou Ježíšovu modlitbu: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou hříšným.“

Kdybych měl říct, co mám na horách nejraději, tak jsou to večery. Stíny se pomalu prodlužují a přichází chlad. Vše se utiňuje. Při západech slunce se rád dívám na siluety hor nebo na vrcholky okolních stromů. Místa, kde stromy nebo skály přecházejí v nebe. Nedokážu říct proč, ale tyto linky jsou pro mě v krajině nejsilnější a dokážu je sledovat celé hodiny.

Na horách je krásná také voda. Má nejrůznější podoby. Od ledovce přes potůčky, velké řeky, drobný déšť, sníh, mlhu až třeba k duze. Někdy je sotva slyšet, je přítomna jen jako zurčící potok. Někdy je ohlušující, třeba když má podobu vodopádu. Bez vody se po horách chodí těžko. Musí se hlídat, aby ji měl člověk stále na dosah, jinak rychle ztrácí sílu.

Myslím, že mi pomohlo právě toulání se po různých horách, ale podstatnou byla také pravidelná modlitba v tichu – postupně jsem objevoval, že mám ještě jiný pramen. Pramen, k němuž nemusím někam chodit, ale který je naopak stále se mnou a posiluje mě na všech mých cestách. Pramen ukrytý hluboko v mém srdci. Nikdy jsem moc nerozuměl tomu, co se myslí tím, když se mluví o milosti. Natožpak třeba o milosti posvěcující. Jak si něco takového představit? A jak z toho žít? Když jsem ale začal vnímat pramen přítomný hluboko v mém srdci, jako bych začal toto tajemství odhalovat. Zároveň s tím přišla také myšlenka, že pramen Boží milosti, který nacházím v srdci, je vlastně obrazem mého křtu.

Tuto zkušenost jsem hlouběji zakusil někdy během covidu. Tehdy jsem více objevil kontemplativní modlitbu a začal jí věnovat čas, jehož bylo najednou dostatek. Při tom jsem měl pocit, že začínám lépe chápat, co křest znamená pro můj každodenní život. A to i přesto, že jsem byl pokřtěný jako malý a že jsem z milosti křtu nějak skrytě žil celý život. Jako kněz jsem také mnohokrát doprovázel katechumeny a křtil je. Křest jsem vnímal jako důležitý základ pro vše, co se dál v křesťanském životě děje, pro svátosti, které na něj navazují. Prakticky to znamenalo,

že jsem se staral spíše o to, jak prožít eucharistii, jak žít kněžství, manželství, jak se zpovídat. Ale že bych se někdy skutečně zamýšlel nad tím, jak žít ze křtu, to – musím přiznat – vlastně moc ne.

Představa, že křest působí pramen milosti v nejhlubší rovině mého srdce, mého já, pro mě byla naprosto fascinující. Už jen tím, že mi to přineslo poznání, že cokoli se nachází v mém srdci, tedy ve středu mého já, včetně všech nevědomých skutečností, je nějak zesponořováno touto Boží silou. Jistě často nedokonale, protože pramen křtu ve mně do té doby jen tak bez mého vědomí probublával. Teď se ale pro mě stal tento zdroj zřejmějším. Přišlo mi zajímavé, že ať už prožívám cokoli, ať nad čímkoli přemýšlím, ať jsem s kýmkoli, ve středu mého já je Bůh a jeho milost. I když je tam chladno, které působím svojí tvrdostí, svým sobectvím nebo lhostejností, i když nestíhám a nevím, kde mi hlava stojí, i když se cítím osamocený – při tom všem tam pramen Boží milosti, jenž byl otevřen při křtu, stále je!

Toto zjištění, dále podporované tichou modlitbou, liturgií nebo modlitbou v přírodě, zvláště na horách, ve mně dalo určitě věci do pohybu. Začal jsem objevovat účinky křtu. Především v Písmu jsem nacházel nejrůznější obrazy, v nichž jsem spatřoval někdy docela nenápadné, ale vždycky velmi inspirativní stopy působení křtu v životě člověka. Pomohla mi v tom věta, kterou najdeme hned na začátku žehnacích modlitby, jež se pronášá nad vodou: „Stvořil jsi vodu a při různých příležitostech jsi ukazoval, že její účinky naznačují náš křest.“ To mi dodalo odvalu, abych v textu Písma hledal různé vody a díval se, co by mi tyto obrazy mohly vyprávět o křtu a jeho síle.

Tento svůj přístup bych na začátku rád zdůraznil, protože odpoví na některé otázky, jež se nabízejí. Například proč jsem se zaměřil zrovna na tyto texty, a ne na jiné, které by nás třeba napadly spíš? Nebo jestli někdy nevytrhávám obrazy vody z kontextu, zda je daný příběh opravdu takto myšlený a obraz vody je v něm skutečně stěžejní. Rád bych odpověděl, že všechny takové námitky přijímám a jistě na nich něco je. Tato knížka je ale v první řadě podnětem k modlitbě. Jednotlivá vyprávění a mé úvahy směřují k tomu, abyste se, milá čtenářko a milý čtenáři, na představované vody podívali novými očima a nechali se jejich obrazem v různých situacích a v různých příbězích oslovit. Pokud to nepůjde, nechte to být. Možná jsem tam viděl něco, co tam ve vašem pohledu není. Možná to bylo určeno jen pro moje oči a špatně jsem odhadl, jestli by to mohlo mít obecnou platnost. Ve všech kapitolách se však setkáte s mým srdcem a vyprávěním, co jsem v něm zažil a jak se to propadlo do mého života. Žádný příběh, který zde budete číst, pro mě není neutrální. Vždycky mě zasáhl do srdce. Jinak vyjádřeno – snažím se zde zachytit, jak Boží milost, pramenící křtem v mém srdci, nějakým způsobem sílila, a hlavně jak se stávala konkrétnější.

Každopádně mi tyto obrazy v Písmu, které jsem začal objevovat, pomáhaly a pomáhají lépe žít ze síly křtu. Neznamená to, že stále myslím na to, že jsem pokřtěný. Není to otázka hlavy, ale srdce, středu mého já, mého života. Jde tedy o život. Právě tam najednou zřetelněji vidím a prožívám, že křest má sílu. Proto si přeji, aby jednotlivé kapitoly této knihy pomohly k modlitbě. Možná si při ní budete něco představovat, jak to učil Ignác z Loyoly. Možná si necháte v srdci

jedno nebo dvě slova a ta si budete – třeba s výdechem – stále opakovat. Nebo jen spočínete v Boží přítomnosti a budete vnímat pramen Boží milost ve svém vlastním srdci. Způsob modlitby si vyberte tak, aby to pro vás bylo dobré. Ale dejte tomu prosím čas.

I proto na konci každé kapitoly najdete malé shrnutí s nasměrováním do naší každodennosti. A na úplně posledním řádku je potom vytaženo několik hlavních slov z použitých textů, které by vás mohly v modlitbě provázet. Naložte s tím, jak vás povede Duch svatý, kterého určitě prostě o pomoc.

Objevit v síle vody křest a rozvíjet ho v každodennosti

Nad textem Jan 7,37–39: Proudly vod

Naše zamýšlení se nad silou křtu v životě začneme textem z Janova evangelia. Autor v něm zdůrazňuje, že se děj odehrává v poslední, velký den svátků, a tím se zřejmě snaží naznačit, že jde o něco důležitého:

V poslední, velký den svátků Ježíš vystoupil a zvolal: „Jestliže kdo žízní, ať přijde ke mně a pije! Kdo věří ve mne, proudly živé vody poplynou z jeho nitra“, jak praví Písmo.“ Dosud totiž Duch nebyl dán, neboť Ježíš ještě nebyl oslaven. (Jan 7,37–39)

Ježíš používá obraz lidské žízně, jde mu o jednu ze základních potřeb člověka. Žízeň se ozve brzy, když nemáme dostatek vody. Rychle pak ztrácíme sílu. Podobné je to v celé přírodě, u rostlin i zvířat, bez vody vše živé hyne. V žízni můžeme vidět obraz základní lidské touhy, kterou v sobě neseme. Může být obrazem touhy po štěstí, radosti, lásce, naplněnosti. Myslím, že když Ježíš používá obraz žízně a vody, chce ukázat, že má jeho volání dosáhnout ke každému člověku. Že nenabízí jen nějakou nadstavbu, něco, bez čeho se snadno obejdeme.

Vztáhneme-li to na vodu křtu, můžeme říct, že se křest dotýká toho nejzákladnějšího a nejhlubšího v nás jako lidech. Že jde o tajemství, k němuž je nějakým způsobem volán každý člověk.

Tím se dostávám k další důležité poznámce: Všechny úvahy v této knize necílím nějakým výlučným způsobem, exkluzivisticky jen na pokřtěné. Vůbec si nemyslím, že bychom si měli přestavovat pokřtěné jako ty, kteří sílu křtu mají, a jsou proto jakkoli nadřazení těm, kteří ji nemají. Řekl bych, že tím, že Ježíš používá obraz žízně, kterou zná každý, můžeme inspiraci k prožívání různých rozměrů křtu najít i u nepokřtěných lidí. Nakolik je jejich touha – žízeň – po skutečném životě opravdová a autentická, natolik může být v určitých momentech podnětná i pro nás. Byť někdo není pokřtěný, může svojí touhou po dobru žít tyto skutečnosti takovým způsobem, že to pro mě, pokřtěného, může představovat velkou výzvu.

Když vidíme Ježíše, jak mluví o žízni, nevystupuje jako někdo, kdo je pouze divákem lidské žízně nebo kdo by přišel žíznícího jen napomenout. Naopak. Vidíme Božího Syna, jenž přišel, aby se sám stal pramenem, který tuto naši touhu po štěstí naplní. Zajímavé je, že v Ježíšově pojetí jde o oboustranný pohyb. Ten, kdo žízní a hledá pramen, i ten, kdo se z něj potom napije, se stávají pramenem pro ostatní. Tento obraz koresponduje s vnímáním milosti jako něčeho, co je uvnitř našeho srdce. Jde o milost, která pochází od Ježíše. Napili jsme se z jeho přítomnosti, čerpáme z jeho kříže, přijímáme jeho Svatého Ducha. Nejsme ale pouze nějakou nádobou, černou dírou pohlcující tuto Boží milost. Hned se totiž také stáváme prameny milosti pro druhé. Jsem tu pro ně a milost ve mně mě otvírá, aby vše, co dělám a čím žiji, prosycovala svojí vláhou.

Tak jsem hledajícím a zároveň hledaným, obdarovávaným a obdarovávajícím zároveň. To může platit také o celé této knize. Sám přicházím k Bohu a přijímám z jeho pramene. Ve stejný okamžik ze mně už ale křestní milost vytéká, proměňuje a posiluje nejen mě a vše ve mně, ale i celé okolí.

CVIČENÍ V KAŽDODENNOSTI

Posaď se na klidné místo a vnímej své tělo, a je-li ti to příjemné, tak i dech. Snaž se, aby ti žádný výdech neutekl. Vlož do výdechů všechno, co požíváš.

Po čem v posledním čase toužíš? Co je předmětem tvé žízně?

Kde hledáš naplnění těchto tužeb?

Mohlo by to nějak souviset se křtem?

Dalo by se z něj nějak čerpat?

Kde vidíš žízně a potřeby druhých? Kde by ses jim mohl/a stát pramenem?

Vyber si nějakou větu nebo slovo, zapamatuj si je a vracej se k nim během dalšího dne:

Ježíš vystoupil a zvolal: Kdo žízní, ať přijde ke mně a pije. – Kdo věří ve mne, proudy živé vody poplynou z jeho nitra. – To řekl o Duchu, ježž měli přijmout ti, kteří v něj uvěřili.

Voda křtu odkazuje na moji stvořenost – pomáhá mému sebepřijetí

Nad textem Gn 1,1–2: Voda při stvoření

Naši cestu za hledáním křtu v naší každodennosti začínáme u stvoření. Nemyslím tím jen nějaký prvopočátek naší existence nebo počátek existence vesmíru. Jde o každý okamžik našeho života, který je vytvářen Bohem. Život se totiž neodehrává někde mimo něj. Bůh jej stále znovu a znovu tvoří. Každý den vychází z jeho ruky, z jeho srdce. Bůh je u toho. A křest se děje právě ve stvoření. Navazuje na něj, dovršuje ho.

Vidíme to i v modlitbě při žehnání vody, která se používá ke křtu. Jak už jsem připomínal v úvodu, říká se v ní: „Stvořil jsi vodu a při různých příležitostech jsi ukazoval, že její účinky naznačují náš křest. Už na počátku, když se tvůj Duch vznášel nad vodami, vložil jsi, Bože, do vody život a požehnání.“ Žehnací modlitba nás tedy odkazuje nejdříve na stvoření – světa, vody, mě samého. Účinky křtu jsou naznačeny už zde. Díky tomu může křest navazovat i na to, co zde bylo v kultuře již před Ježíšem. Ve všech civilizacích světa, u původních kmenů, u indiánů, v jiných náboženstvích i mezi našimi současníky. Křest zde může být nějak tušený, předem už jaksi obsažený. Můžeme vytušit, že vyvěrá ze skutečností, které byly dávno před křtem, před křesťanstvím. Lze zde

odkrývat jakési předporozumění člověka. Křest může na tyto pramínky v nás, v celém lidstvu navazovat, není přece něčím cizorodým. Křest nepadá z nebe jako cosi zcela nového a hotového. Připojuje se k našemu lidskému hledání a objevování světa, přírody, vody.

Další text, který si z Bible vezmu a jenž se křtem souvisí, pochází ze zprávy o stvoření.

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží. (Gn 1,1–2)

Chci-li ve svém životě objevit sílu vody křtu, mohu začít právě u své stvořenosti. S tou křest souvisí, nějakým způsobem na ni navazuje a rozvíjí ji. Obrazně řečeno se do ní vpíjí nebo z ní vyvěrá. A tak se mohu podívat na své tělo, na svoje dlaně. Vidím jedinečné Boží dílo, které tady ještě nikdy takto nebylo. Vše může začít z úžasu nad vlastní stvořeností, a právě v úžasu mohu pocítit sílu Boží lásky a péče. Na tento úžas voda křtu navazuje a učí mě být stvořeným – mohu si představit, jak Bůh tvoří mé tělo, můj život.

Mnohdy to nejde snadno. Nejen v době dospívání pro mě může být těžké přijmout své tělo. V neposlední řadě také v době nemoci nebo když začnu stárnout a mé tělo ztrácí sílu. Toho všeho se voda křtu dotýká. Může mě učít přijmout moji stvořenost, přijmout mé konkrétní tělo a mou konkrétní situaci. Stále znovu mi tak může pomáhat s mým sebepřijetím. Jen když danosti svého života akceptuji, mohu je dál rozvíjet, mohu s nimi dál něco vytvářet. Pouze když přijímám sám sebe, mohu být dále kreativní. Tvořit další a pro druhé.

Když Bible vypráví o stvoření, všímá si toho, že Bůh vkládá do věcí řád. Z chaosu tvoří kosmos, a to tím, že dává věcem své místo a určuje vztahy mezi nimi. Odděluje vody nad nebem od vod pod nebem (srov. Gn 1,6–8), podobně souš a moře (srov. Gn 1,9). Stejně působí v našem životě. Někdy se můj život může podobat propastné tůni, která je pustá a prázdná. Život, radost a pokoj jsou v ní už nějak přítomné, ale musejí se teprve ukázat, objevit. Zatím je život neuspořádaný. Jsou v něm chaotické vztahy, reakce, těkání. Mnoho energie přichází vni-
več. Život sice nějak žiju, ale necítím příliš jeho smysl. A právě toto Bůh svým působením dotváří a k tomu mě také zve. Děje se to jeho duchem, který se vznáší nad chaosem života. Zve mě, abych spolu s ním dával svému životu směr a orientoval ho. Učí mě soustředit energii do cílů, jež přinášejí radost.

Právě to mohou být i plody křtu. V jeho síle se stávám více člověkem. Křtem krásným, stává se ze mě kosmos (řecké slovo *kosmos* souvisí s krásou). Jsem tím, kým mohu být. Naplňuji svůj potenciál. Pomalu nacházím odpověď na otázku, co mám vlastně ve svém životě dělat, abych byl šťastný.

V této souvislosti bych rád zmínil Ignáce z Loyoly, který vidí v prožívání stvořenosti důležitou skutečnost k nalezení smyslu život. Když připravoval svá *Duchovní cvičení*, chtěl pro člověka vytvořit praktický nástroj, jenž by mu pomohl rozpoznat, kde a v jakém postoji v životě stojí, a disponoval ho k volbě další cesty. Na začátku tohoto svého nástroje Ignác uvádí „Východisko a základ“. Jde o výchozí bod, jakési předznamenání, které ovlivňuje všechny další kroky vedoucí k dobrému rozhodnutí. „Člověk je stvořen, aby chválil Boha, našeho Pána, vzdával mu úctu a sloužil mu a takto spasil svou duši. Ostatní věci na světě jsou stvořeny pro člověka a aby mu

pomáhaly k dosažení cíle, pro který je stvořen.¹ Podle Ignáce platí, že pokud chce člověk začít rozlišovat skutečnosti svého života a další cestu, musí pohlédnout k prameni své existence. Tím je jeho stvořenost. Člověk není nahodilou skutečností nebo bytostí, jež procitla k vědomí uprostřed vesmíru bez nějakého jasnějšího původu. Stvořenost člověka ho odkazuje k Boží vůli, která ho z nicoty volá k existenci.

Podle Ignáce se ke stvořenosti a Boží vůli, jež stojí za životem člověka, váže také ono „aby“, tedy důvod a smysl, k nimž je člověk stvořen. Naplnění života si člověk nemusí vymýšlet sám. Smysl existence a existence sama jsou provázány samotným Stvořitelem. Když tedy prožívám svoji stvořenost a když za svým životem vnímám laskavou ruku Stvořitele, mohu pocítit také ono „aby“ – smysl, proč zde vlastně jsem a co ode mě tato konkrétní situace mého života žádá. To mi může dát sílu a odhodlání, abych to pak skutečně udělal.

Shrňme to ještě a vztáhněme tyto úvahy ke svému životu. Křest, který mě přivádí k přijetí mé stvořenosti, tedy může napomoci s přitakáním životu takovému, jaký je. Může mi dát sílu, abych přijal své tělo a danosti svého života. Přijímám věci, jež na sobě mám rád, i to, co bych nejraději vyměnil či co je pro mě těžké. Křest mi chce pomoci, abych před tím neutíkal, abych nerezignoval, abych se netočil v kruhu neplodné sebelítosti. To všechno patří k dobrému sebezpřijetí, bez něhož nic dalšího následovat nemůže. Musím stát pevně v realitě svého života, abych vůbec mohl udělat nějaký krok, něco vytvořit.

Křest je pramen, který v každém okamžiku vnáší do mého bytí sílu, jež mi pomáhá objevovat a prožívat moji stvořenost.

1 Ignác z Loyoly: *Duchovní cvičení*. Velehrad 2002, s. 17.

Spolu s tím pak také lépe objevuji cíl života, své „aby“. Ujasňuji si, proč na světě, v této situaci, v tomto konkrétním vztahu jsem a jaký to má smysl. Pomáhá mi to objevit, jak používat různé věci či do čeho vkládat energii. Jsem stvořen, „abych...“. Toto „aby“ křest objevuje, očisťuje, pomáhá přijímat, pomáhá mi opouštět to, co dělat nemusím, pomáhá mi být tím, kým být mám. Křest mě osvobozuje od póz, od zbytečných rolí. Učí mě být tím, kým mám a mohu v plnosti být.

Když se v listu Židům popisuje vtělení Ježíše, používá se zvláštní výraz: „A tak Kristus, když přicházel na svět, řekl: Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo.“ (Žid 10,5) Křest, který vyvěrá právě z Ježíšova vtělení a kříže, má v sobě tajemným způsobem také tento rozměr. Ježíš je tu v prožívání stvořenosti s námi. A to včetně přijímání těla, které je i jemu dáno. Nestojí mimo, nedává rady, nečeká někde daleko v cíli. Prožívá stvořenost s námi a v nás. Křtem se s ním můžeme setkat právě v naší stvořenosti, v jejím přijímání i v jejím rozvíjení.

CVIČENÍ V KAŽDODENNOSTI

Posaď se na klidné místo a vnímej své tělo. Podívej se na své dlaně. Zkus prožít jejich jedinečnost: „Ještě nikdy nebyl nikdo, kdo by byl takový, jako jsem já.“

Zkus vnímat své tělo jako veliké dílo, s nímž si dal Bůh záležet. Představ si, jak ho tvoří. Co je pro tebe snadné vidět tímto způsobem? A co je naopak těžké? Můžeš poprosit Boha o dar dobrého sebezpřijetí.

Zkus vnitřně přitakat všemu, co právě teď tvoří danosti tvého života: tvůj věk, rodina, další vztahy. Zkus to přijmout. Ke všemu, co do tvého života patří, zkus připojit v duchu své ano.

Zkus si představit vyprahlou půdu, do které se vpíjí voda. Stejně tak tě prostupuje Bůh v tvém křtu. Není nic, co by jeho síla nepronikla. Prochází každou částičkou tvého těla i tvé osobnosti.

Zkus se zaposlouchat do svého „aby“. Proč jsem právě v tom, co prožívám? Jaký je můj úkol, jaký má být můj krok v této konkrétní otázce v práci, v rodině, ve vztahu, který je nějak zamotaný? Co tam ode mě Bůh čeká? K čemu to všechno, co mi právě teď Bůh tvoří, je, k čemu to má v těchto konkrétních situacích života sloužit?

Vyber si nějakou větu nebo slovo, zapamatuj si je a vrať se k nim během dalšího dne:

Bůh stvořil. – Na počátku. – Nad vodami vznášel se duch Boží. – Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo.